

**SZANSE I OGRANICZENIA GOSPODARSTW
POŁOŻONYCH W STREFIE OGRANICZEŃ
ŚRODOWISKOWYCH NA PODSTAWIE DANYCH
POLSKIEGO FADN**

Grażyna Niewęgłowska

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB

Abstrakt. Z uwagi na największą różnorodność biologiczną Polski w Europie oraz ze względu na fakt udziału 32,5% obszarów chronionych polskim prawem ochrony przyrody w powierzchni kraju – jest istotna analiza gospodarowania na tych obszarach. Działanie na tychże obszarach jest objęte wieloma ograniczeniami. Właściciele gospodarstw rolnych, które znajdują się na tych terenach, poza produkowaniem żywności spełniają również bardzo ważną rolę – strażników przyrody w szeroko pojętym znaczeniu. Dlatego też w niniejszym opracowaniu dokonano analizy gospodarstw położonych na obszarach chronionych polskim prawem ochrony przyrody w odniesieniu do gospodarstw poza nimi. Źródło danych stanowi zbiorowość indywidualnych gospodarstw rolnych, prowadzących rachunkowość rolną dla Polskiego FADN. Prezentowane wyniki są zaskakujące, lecz stanowią wstępne dane.

Słowa kluczowe: ograniczenia środowiskowe, struktura użytkowania gruntów, dochód na gospodarstwo, Cash Flow, stopień zadłużenia, stopień reprodukcji majątku trwałego

WSTĘP

Opracowanie obejmuje analizą tzw. obszary z ograniczeniami środowiskowymi, czyli obszary chronione polskim prawem ochrony przyrody. W Polsce oprócz obszarów „naturalnych” występuje dziewięć form ochrony przyrody, a ich obszar stanowi 32,5% powierzchni kraju [Ochrona środowiska 2007]. Największy udział w powierzchni obszarów chronionych stanowią obszary chronionego krajobrazu (69,2%) oraz parki kra-

jobrazowe (24,7%). Pozostałe formy ochrony przyrody mają niewielki udział w powierzchni obszarów chronionych.

Rolnicy gospodarujący na tych obszarach są zobowiązani spełnić podstawowe wymagania związane z ochroną środowiska [Makomska-Juchniewicz i Perzanowska 2003, Mazur i Małachowski 2007]. Wynikają one z kodeksu dobrej praktyki rolniczej oraz z norm określonych w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wówczas rolnicy gospodarujący na obszarach z ograniczeniami środowiskowymi są zobowiązani do: zmianowania upraw, zapobiegania erozji gleby, zakazu wypalania na gruntach rolnych, ochrony struktury gleby, zapewnienia minimalnego poziomu utrzymania oraz przeciwdziałania niszczeniu siedlisk naturalnych (zachowanie zadrzewień, zakrzaczeń). Są także zobowiązani do: utrzymania czystości i porządku w gospodarstwie, posiadania urządzeń do odpadów komunalnych, ochrony siedlisk, wypełniania obowiązków na obszarach objętych ochroną prawną, zapewnienia zdrowotności roślin, zapewnienia zdrowotności zwierząt, odpowiedniego stosowania i przechowywania nawozów naturalnych i mineralnych, odpowiedniego wykorzystania ścieków i osadów ściekowych.

Uwarunkowania dotyczące podstawowych wymogów zarządzania gospodarstwem rolnym położonym na obszarach z ograniczeniami środowiskowymi stanowią zarówno szanse, jak i zagrożenia w rozwoju gospodarstw. Szanse dla gospodarstw znajdujących się w obrębie tych obszarów wynikają z tego, że:

- 1) konserwacja obszarów o wysokiej różnorodności biologicznej może być sposobem na życie dla wielu gospodarstw rolnych, które na tych obszarach stosują tradycyjny system produkcji oparty na naturalnych środkach produkcji, który charakteryzuje się niską towarowością a produkty z gospodarstwa są przeznaczone głównie na zaspokojenie własnych potrzeb;
- 2) udział w programie rolnośrodowiskowym (od 330 do 1880 zł/ha) może stanowić dodatkowe źródło utrzymania rolnika i jego rodziny [PROW... 2007-2013];
- 3) gospodarstwo leżące na tym terenie może stanowić dodatkowo bazę turystyczną;
- 4) właściciel gospodarstwa może być przewodnikiem w obszarze z ograniczeniami środowiskowymi, co może stanowić dodatkowy dochód; odpowiednio uprawiana turystyka na cennych przyrodniczo obszarach może stać się dla Polski elementem promocji kraju.

Wobec tego rolnik gospodarujący na terenach z ograniczeniami środowiskowymi może rozwijać się i powiększać swoje przychody nie tylko dzięki produkcji rolnej. Rolnik gospodarując zgodnie z ochroną środowiska, staje się elementem przyrody, niezbędnym do trwania, zrównoważonego rozwoju i utrzymania bioróżnorodności.

Wymagania oraz wynikające z nich zagrożenia dla gospodarstw położonych na obszarach z ograniczeniami środowiskowymi są następujące:

- 1) opracowanie wieloletniego planu zagospodarowania terenu, zgodnego z przestrzennym planem zagospodarowania regionu (obszar „naturowy”);
- 2) zakaz nowych inwestycji na obszarach „naturowych” i na ich obrzeżach lub ich tworzenie, ale po zaopiniowaniu ich wpływu na środowisko przez właściwą jednostkę,
- 3) zakaz używania chemicznych środków konserwujących drewno, a wskazanie na środki ekologiczne, które są bardziej kosztowne;
- 4) zakaz zmiany sposobu gospodarowania na terenie „naturowym”;
- 5) nie każde gospodarstwo stać będzie na spełnienie wymagań niepłatnych, chroniących środowisko, które wiążą się z poniesieniem konkretnych kosztów, a wynoszą

one w zależności od wielkości gospodarstwa od 408-40 465 (dla gospodarstw 1-2 ha) do 2366-239 918 zł (dla gospodarstw o wielkości 15 ha i więcej) [Józwiak i Niewęglowska 2007].

Taka wiele zakazów i nakazów, z których nie wszystkie wymieniono, nie sprzyja chęci gospodarowania na obszarach z ograniczeniami środowiskowymi. Jednakże wymienione powyżej korzyści mogą równoważyć trudne do zrealizowania wymagania. Utrzymywanie gatunków i siedlisk w dobrym stanie nie jest sprzeczne z działalnością człowieka, a istnienie wielu obszarów chronionych jest uzależnione od aktywności ludzkiej, zwłaszcza od działalności rolniczej. Wobec tego istotna staje się analiza gospodarstw rolnych położonych w strefie ograniczeń środowiskowych.

MATERIAŁ I METODA

Badaniem objęto zbiorowość indywidualnych gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość rolną dla Polskiego FADN, położonych w strefie ograniczeń środowiskowych w odniesieniu do gospodarstw znajdujących się poza tym obszarem. Dokonano analizy gospodarstw dla 2006 roku, a prezentowane wyniki stanowią wstępne dane. Do analizy wzięto pod uwagę jedynie jeden rok z uwagi na niezbyt dużą reprezentację (560) gospodarstw położonych w strefie ograniczeń środowiskowych, będących w zbiorowości Polskiego FADN.

Polski FADN obejmuje gospodarstwa o wielkości ekonomicznej dwa i więcej ESU, co stanowi 34% gospodarstw z ogółu. Stanowi reprezentatywną próbę dla 745 tys. polskich gospodarstw rolnych, biorąc pod uwagę liczbę polskich gospodarstw „aktywnych” na rynku rolnym, czyli tych o wielkości powyżej 1 hektara i równocześnie korzystających z pomocy unijnej (średnio dla trzech lat 2004-2006 to liczba 1429,4 tys. – dane ARiMR z 2007 roku) można uznać, że gospodarstwa objęte Polskim FADN reprezentują 52,1% tychże gospodarstw (Raport PW nr 7 IERiGŻ).

Analizą objęto 11 823 gospodarstw Polskiego FADN, które podzielono na dwa podzbiory ze względu na położenie na obszarach z ograniczeniami środowiskowymi, czyli w otulinie obszarów chronionych oraz gospodarstwa położone na obszarach bez ograniczeń środowiskowych.

Przeprowadzono analizę wskaźników takich, jak:

- czynniki produkcji obejmujące zasoby ziemi, nakłady pracy, wartość kapitału,
- użytkowanie gruntów,
- pogłowie zwierząt w sztukach przeliczeniowych (LU), w tym udział zwierząt ziarnożernych i przeżuwających,
- sytuacja ekonomiczna gospodarstw, w tym: dochód na gospodarstwo, na jednostkę pracy własnej i na hektar, udział płatności w dochodzie,
- struktura przychodów gospodarstwa: wartość produkcji ogółem, w tym zwierzęcej, roślinnej i pozostałej,
- zdolność gospodarstw do samofinansowania: stopień zadłużenia, saldo Cash Flow, stopa reprodukcji majątku trwałego.

Zatrudnienie w gospodarstwach określono w AWU (Annual Work Unit), tj. przeliczeniowych jednostkach pracy, przy czym 1 AWU odpowiada 2200 godzin pracy rocznie. Parametr ten obejmuje nakłady pracy własnej właścicieli gospodarstw i członków

ich rodzin oraz pracowników najemnych. Nakłady pracy własnej rolników i członków ich rodzin we własnych gospodarstwach wyrażono w FWU (Family Work Unit) i jednostka ta przyjmuje analogiczny czas pracy.

Pogłowie zwierząt wyrażono w sztukach przeliczeniowych LU (Livestock Unit), stosowanych w krajach Unii Europejskiej. Jedna LU odpowiada jednej krowie, ale LU nie jest tożsamy z przeliczeniowymi sztukami dużymi stosowanymi w Polsce. Jednostka LU jest raczej zbliżona do sztuk obornikowych, które uwzględniają masę ciała zwierząt i ich tempo przemiany materii.

Stopę reprodukcji majątku trwałego określono jako relację inwestycji netto do wartości środków trwałych obejmujących ziemię rolniczą, budynki gospodarstwa rolnego, nasadzenia leśne, maszyny i urządzenia, a także zwierzęta стада podstawowego.

Stopień zadłużenia gospodarstw mierzono relacją wartości wszystkich pozostałości do spłaty zobowiązań długo-, średnio- i krótkoterminowych według stanu na koniec roku obrachunkowego do wartości ogółem środków produkcji.

Wskaźnik Cash Flow określa zdolność gospodarstwa do samofinansowania działalności i tworzenia oszczędności w ramach działalności operacyjnej.

Dochody z gospodarstwa policzono jako różnicę wartości produkcji roślinnej, zwierzęcej i innej sprzężonej oraz kosztów, które objęły: zużycie pośrednie, saldo subwencji budżetowych podatków oraz koszty czynników zewnętrznych (opłaty pracy najemnej, opłaty za dzierżawę środków produkcji i odsetek od kredytów oraz pożyczek).

Zakończenie analizy stanowią wnioski końcowe. Analiza wszystkich wyżej wymienionych elementów pozwoli odpowiedzieć na pytanie, jak ograniczenie gospodarowania na obszarach z ograniczeniami środowiskowymi wpływa na kondycję finansową gospodarstw i jakie działanie produkcji rolnej ma największe znaczenie w dochodzie z gospodarstwa rolnego. Tak dokonana analiza wskaże, czy gospodarowanie w strefie ograniczeń środowiskowych stwarza szansę dla właścicieli gospodarstw, czy też stanowi ograniczenie. A może te ograniczenia stanowią swego rodzaju wyzwanie dla właścicieli gospodarstw, aby w trudnych warunkach do zwiększenia skali produkcji osiągać z gospodarstwa dochód porównywalny z dochodem z gospodarstw położonych poza strefą ograniczeń środowiskowych?

CZYNNIKI PRODUKCJI

Gospodarstwa ze strefy ograniczeń środowiskowych są większe ekonomicznie o 11,8%, dysponują większym obszarem o 6,6% oraz charakteryzują je większe nakłady pracy o 2,8% w stosunku do gospodarstw spoza strefy ograniczeń. Dysponują również większym kapitałem – o 7,6% (tab. 1).

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Udział odłogów i ugorów w grupie gospodarstw położonych w strefie ograniczeń środowiskowych był ponad dwukrotnie niższy w stosunku do gospodarstw spoza tej strefy. Udział trwałych użytków zielonych oraz lasów wykazuje wyższe wartości w gospodarstwach ze strefy ograniczeń środowiskowych (tab. 2).

Tabela 1. Wielkość ekonomiczna, powierzchnia, nakłady pracy, wartość kapitału w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych i poza nimi (2006 rok)

Table 1. Economic size, utilized agriculture area, annual work unit, capital value in farms situated on areas with environmental restrictions in comparison to farms situated out of these areas (year 2006)

Gospodarstwa poza ograniczeniami Farms situated out of areas with environmental restrictions				Gospodarstwa w strefie ograniczeń Farms situated on areas with environmental restrictions			
ESU Economic Size Unit	ha UR utilized agriculture area in ha	AWU Annual Work Unit	wartość kapitału capital value	ESU Economic Size Unit	ha UR utilized agriculture area in ha	AWU Annual Work Unit	wartość kapitału capital value
20,06	31,02	2,11	428 973	22,42	33,06	2,17	461 581
Relacja wielkości gospodarstw położonych w strefie ograniczeń do gospodarstw poza nimi Relation between farms on areas with environmental restrictions to farms situated out of this areas							
111,8	106,6	102,8	107,6	*	*	*	*

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych FADN za 2006 rok.
Source: own calculations according to data from FADN, 2006.

Tabela 2. Udział powierzchni (%) odlogów i ugorów*, trwałych użytków zielonych (TUZ), lasów w powierzchni gospodarstwa ogółem w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych i poza nimi (2006 rok)

Table 2. Share abandoned land*, permanent grassland, forests in total area in farms situated on areas with environmental restrictions in comparison to farms situated out of these areas (2006)

Gospodarstwa poza ograniczeniami Farms situated out of areas with environmental restrictions			Gospodarstwa w strefie ograniczeń Farms situated on areas with environmental restrictions		
odlogi i ugory abandoned land	TUZ permanent grassland	lasy forests	odlogi i ugory abandoned land	TUZ permanent grassland	lasy forests
13,5	12,6	4,3	6,2	19,7	15,1
Relacja wielkości gospodarstw położonych w strefie ograniczeń do gospodarstw poza nimi Relation between farms on areas with environmental restrictions to farms situated out of this areas					
46,2	155,7	352,2	*	*	*

*Dotyczy gospodarstw, w których występują odlogi i ugory, TUZ i lasy.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych FADN za 2006 rok.

*Concerns farms, with abandoned land, permanent grassland and forests.

Source: own calculations according to data from FADN, 2006.

POGŁOWIE ZWIERZĄT

Obsada zwierząt (LU/ha) w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych jest niższa niż w gospodarstwach poza nią. W gospodarstwach z ograni-

czyniami środowiskowymi zanotowano przewagę liczebną zwierząt przeżuwających a w podziale zwierząt ziarnożernych na trzodę i drób przewagę stanowi drób (tab. 3 i 4).

Tabela 3. Liczba* zwierząt ogółem (LU), obsada zwierząt ogółem (LU/ha) liczba zwierząt przeżuwających (LU) na gospodarstwo położone w strefie ograniczeń środowiskowych i poza nimi (2006 rok)

Table 3. Number* of Livestock Unit, Livestock Unit per hectare, number of grassing livestock in farms situated on areas with environmental restrictions in comparison to farms situated out of these areas (year 2006)

Gospodarstwa poza ograniczeniami Farms situated out of areas with environmental restrictions			Gospodarstwa w strefie ograniczeń Farms situated on areas with environmental restrictions		
liczba zwierząt ogółem (LU) total number of livestock unit	obsada zwierząt (LU/ha) livestock unit per hectare	liczba zwierząt przeżuwających (LU) number of grassing livestock	liczba zwierząt ogółem (LU) total number of livestock unit	obsada zwierząt (LU/ha) livestock unit per hectare	liczba zwierząt przeżuwających (LU) number of grassing livestock
33,17	2,31	10,18	40,03	2,10	12,07
Relacja wielkości gospodarstw położonych w strefie ograniczeń do gospodarstw poza nimi Relation between farms on areas with environmental restrictions to farms situated out of these areas					
120,7	90,9	118,6	*	*	*

*Dotyczy gospodarstw, które posiadają zwierzęta.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych FADN za 2006 rok.

*Concern to farms, in which there are livestock.

Source: own calculations according to data from FADN, 2006.

Tabela 4. Odsetek gospodarstw (%), gdzie hoduje się zwierzęta ziarnożerne oraz przeżuwające w strefie ograniczeń środowiskowych i poza nimi (2006 rok)

Table 4. Percentage of farms with grain livestock and grassing livestock in farms situated on areas with environmental restrictions in comparison to farms situated out of these areas (year 2006)

Gospodarstwa poza ograniczeniami Farms situated out of areas with environmental restrictions			Gospodarstwa w strefie ograniczeń Farms situated on areas with environmental restrictions		
zwierzęta przeżuwające grassing livestock	trzoda swine	drób poultry	zwierzęta przeżuwające grassing livestock	trzoda swine	drób poultry
57	63	5	58	64	8
Relacja wielkości gospodarstw położonych w strefie ograniczeń do gospodarstw poza nimi Relation between farms on areas with environmental restrictions to farms situated out of this areas					
101,8	101,6	160,0	*	*	*

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych FADN za 2006 rok.

Source: own calculations according to data from FADN, 2006.

SYTUACJA EKONOMICZNA GOSPODARSTW

Dochód na gospodarstwo oraz w przeliczeniu na hektar użytków rolnych czy na jedną osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą (zł/FWU) wykazuje większe wartości w gospodarstwach ze strefy ograniczeń środowiskowych w odniesieniu do gospodarstw spoza niej. Zanotowano podobne znaczenie płatności z tytułu udziału we Wspólnej Polityce Rolnej w dochodzie gospodarstw obu grup (tab. 5).

Tabela 5. Wartość dochodu na: gospodarstwo (zł), pełnozatrudnionego członka rodziny (zł/FWU), hektar UR (zł/ha UR) oraz udział płatności w dochodzie w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych i poza nimi (2006 rok)

Table 5. Value of income per: farm, Family Work Unit, Utilized Agriculture Area and share payment in income in farms situated on areas with environmental restrictions in comparison to farms situated out of these areas (year 2006)

Gospodarstwa poza ograniczeniami Farms situated out of areas with environmental restrictions				Gospodarstwa w strefie ograniczeń Farms situated on areas with environmental restrictions			
dochód na gospodarstwo Income per farm	zł/FWU income per Family Work Unit	zł/ha UR income per utilized agriculture area	udział płatności w dochodzie share payment in income (%)	dochód na gospodarstwo Income per farm	zł/FWU income per Family Work Unit	zł/ha UR income per utilized agriculture area	udział płatności w dochodzie share payment in income (%)
59005	34 577	1 892	44,1	62 714	36 280	1 897	41,8
Relacja wielkości gospodarstw położonych w strefie ograniczeń do gospodarstw poza nimi Relation between farms on areas with environmental restrictions to farms situated out of these areas							
106,3	104,9	100,3	94,8	*	*	*	*

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych FADN za 2006 rok.
Data source: own calculations according to data from FADN, 2006.

STRUKTURA PRZYCHODÓW Z GOSPODARSTWA

Przychody z gospodarstwa przeanalizowano w odniesieniu do wartości produkcji, w podziale na produkcję roślinną, zwierzęcą i pozostałą. Relacja struktury produkcji w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych do gospodarstw poza nimi wskazuje na przewagę w strukturze produkcji pozostałej (dwu- i półkrotną) oraz przewagę produkcji zwierzęcej o około 16% (tab. 6).

ZDOLNOŚĆ GOSPODARSTW DO SAMOFINANSOWANIA

Właściciele gospodarstw położonych w strefie ograniczeń środowiskowych zadłużali się na niższe kwoty niż właściciele gospodarstw spoza strefy ograniczeń. Stopa reprodukcji

Tabela 6. Struktura (%) wartości produkcji ogółem w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych i poza nimi w podziale na Regiony SGM (2006 rok)

Table 6. Structure of total production value in farms situated on areas with environmental restrictions in comparison to farms situated out of these areas (year 2006)

Gospodarstwa poza ograniczeniami Farms situated out of areas with environmental restrictions			Gospodarstwa w strefie ograniczeń Farms situated on areas with environmental restrictions		
wartość produkcji roślinnej value of plant production	wartość produkcji zwierzęcej value of animal production	wartość produkcji pozostałej value of the residual production	wartość produkcji roślinnej value of plant production	wartość produkcji zwierzęcej value of animal production	wartość produkcji pozostałej value of the residual production
49,22	49,80	0,98	39,87	57,68	2,45
Relacja wielkości gospodarstw położonych w strefie ograniczeń do gospodarstw poza nimi Relation between farms on areas with environmental restrictions to farms situated out of these areas					
81,0	115,8	250,0	*	*	*

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych FADN za 2006 rok.
Source: own calculations according to data from FADN, 2006.

Tabela 7. Relacja kwoty zadłużenia do łącznej wartości aktywów (%), stopa reprodukcji majątku trwałego oraz wskaźnik Cash Flow I w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych i poza nimi (2006 rok)

Table 7. Relation debt quota to total value of activities, degree of debt permanent property and Cash Flow the first index in farms situated on areas with environmental restrictions in comparison to farms situated out of these areas (year 2006)

Gospodarstwa poza ograniczeniami Farms situated out of areas with environmental restrictions			Gospodarstwa w strefie ograniczeń Farms situated on areas with environmental restrictions		
kwota* zadłużenia do łącznej wartości aktywów relation debt quota* to total value of activities	stopa reprodukcji majątku trwałego degree of debt permanent property	Cash Flow I	kwota* zadłużenia do łącznej wartości aktywów relation debt quota* to total value of activities	stopa reprodukcji majątku trwałego degree of debt permanent property	Cash Flow I
26,8	4,0	84 136	25,2	2,6	88 244
Relacja wielkości gospodarstw położonych w strefie ograniczeń do gospodarstw poza nimi Relation between farms on areas with environmental restrictions to farms situated out of these areas					
94,0	65,0	104,9	*	*	*

*W gospodarstwach, które korzystały z kredytów.
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych FADN za 2006 rok.
*Concerns farms, which used to have credits.
Source: own calculations according to data from FADN, 2006.

majątku trwałego osiąga wartości dodatnie w obu grupach gospodarstw – wobec tego gospodarstwa te charakteryzuje reprodukcja rozszerzona majątku trwałego. Wartość wskaźnika Cash Flow I wskazuje na zdolność obu grup gospodarstw do samofinansowania działalności operacyjnej (tab. 7).

WNIOSKI

Dokonana analiza gospodarstw na obszarach wiejskich w strefie ograniczeń środowiskowych w odniesieniu do gospodarstw położonych poza tą strefą pozwoliła na wskazanie gospodarowania na tych terenach jako swojego rodzaju szansę dla gospodarstw położonych w strefie ograniczeń.

Wskaźniki, takie jak dochód z gospodarstwa, wielkość ekonomiczna czy wielkość w hektarach, przy podziale gospodarstw FADN na dwie grupy – położone w strefie ograniczeń i poza tą strefą – osiągały wyższe wartości w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych w odniesieniu do gospodarstw poza nią. Gospodarstwa te dysponowały większym kapitałem w stosunku do gospodarstw spoza strefy ograniczeń środowiskowych. Ponadto większy ich odsetek uczestniczył w programie rolnośrodowiskowym, ONW oraz w bezpośredniej płatności obszarowej. Udział płatności stanowił 42% dochodu.

Zanotowano również większą wartość dochodu w przeliczeniu na pełnozatrudnionego członka rodziny oraz na jeden hektar użytków rolnych.

Właściciele tych gospodarstw zadłużali się na niższe kwoty niż właściciele spoza strefy ograniczeń, wykazują one rozszerzoną reprodukcję majątku trwałego a wskaźnik Cash Flow wskazuje na ich zdolność do samofinansowania działalności i tworzenia oszczędności w ramach działalności operacyjnej.

W gospodarstwach tych w strukturze przychodów z gospodarstwa rolnego przeważa produkcja zwierzęca (ponad 57%) i są ważne przychody z produkcji pozostałej (2,4%).

Udział odłogów i ugorów w powierzchni ogółem przekracza 6% w gospodarstwach położonych w strefie ograniczeń środowiskowych, przy wskaźniku ponad dwa razy większym w gospodarstwach poza strefą ograniczeń. Gospodarstwa te posiadają większe stada zwierząt w przeliczeniu na LU w odniesieniu do gospodarstw spoza strefy ograniczeń. Odnosi się to zarówno do zwierząt przeżuujących, jak i ziarnożernych.

Jednakże autorka proponuje nie uogólniać powyższych wniosków, gdyż analiza jednego roku gospodarstw pochodzących z Polskiego FADN nie jest miarodajna i należy ją pogłębić o dane z lat następnych. Ponadto należy pamiętać, że Polski FADN nie obejmuje wielkiej rzeszy gospodarstw o wielkości poniżej 2 ESU, które stanowią 66% ogółu polskich gospodarstw rolnych.

LITERATURA

- Józwiak J., Niewęglowska G., 2007. Koszty realizacji inwestycji związanych z cross compliance w polskich gospodarstwach rolnych. Ekspertyza. Maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Makomska-Juchniewicz M., Perzanowska J., 2003. Ogólne zalecenia dla ochrony typów siedlisk oraz gatunków zwierząt (poza ptakami) i roślin wymienionych w załącznikach I i II Dyrekty-

- wy Siedliskowej, przewidywane na terenach Specjalnych Obszarów Ochrony Sieci Natura 2000 w Polsce, www.mos.gov.pl.
- Mazur E., Małachowski K., 2007. Ochrona środowiska przyrodniczego. W: Gospodarka a środowisko i ekologia. Red. E. Mazur. Wyd. CeDeWu.PL, Warszawa.
- Ochrona środowiska. 2007. GUS, Warszawa.
- PROW na lata 2007-2013.
- Sytuacje ekonomiczne i aktywność gospodarcza różnych grup polskich gospodarstw rolniczych. 2005. Red. W. Józwiak. Raport PW nr 7. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- www.minrol.gov.pl.
- www.mos.gov.pl.
- www.salamandra.org.pl.

CHANCES AND RESTRICTIONS FOR FARMS SITUATED ON AREAS WITH ENVIRONMENTAL RESTRICTIONS – DATA FROM POLISH FADN

Abstract. Due to the higher environmental biodiversity of Poland in comparison to Europe and due of fact that 32.5% share of all areas are protected by Polish nature protection law – it is very important to make an analysis about managing on these areas. There are a lot of restrictions in the Polish nature protection law. Farm owners are obliged to manage their farms due to Polish nature protection law. Farmers operating on that areas ought to play double role on agrarian market. They are producers of Polish food with high quality first and they are managers of Polish landscape and biodiversity – second. Because of that there is a very important thing to find out how they manage the environmental in protected areas. Data source for this issue was Polish FADN. There are very interesting results from this issue but they are only the first data because they are from one year.

Key word: environmental restrictions, share of utilized agriculture area, income for farm holding, Cash Flow, degree of debt, degree of reproduction permanent property

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 31.03.2009

Do cytowania – For citation: Niewęłowska G., 2009. Szanse i ograniczenia gospodarstw położonych w strefie ograniczeń środowiskowych na podstawie danych Polskiego FADN. J. Agribus. Rural Dev. 2(12), 147-156.